

kulttuurin, olevan usein tiedostamatonta sekä epätasa-arvoista. Kirjan konkreettiset harjoitukset ja vaihe vaiheelta etenevät prosessikuvaukset tekevät kirjasta selkeän ja käyttökelpoisen opas-kirjan. Kuten kirjoittajat kuitenkin itsekin toteavat, tasa-arvoprosessin läpivieminen työpaikalla kokonaisuudessaan vaatii varsin suurta ja perusteellisesta muutosta koko organisaatiossa ja voi olla raskaskin. Kirjaa voi kuitenkin hyödyntää pienimuotoisemminkin. Jo pelkästään työpaikan keskustelukulttuuriin liittyvät muutokset voivat antaa sysäyksen tasa-arvotyöhön tai auttaa tulemaan tietoisiksi toimintakulttuurin erilaisista ehdoista miehille ja naisille.

Loppusanoissaan Amundsdotter ja Gillberg hahmottelevat mahdollisen tasa-arvomerkin kriteerejä.

Tämän joutsenmerkin kaltaisen laatutakuun edellytyksenä tulisi olla selkeästi eritelty työpaikalla toteutetut tasa-arvon osakokonaisuudet, kuten kirjassa esitelty horisontaalinen ja vertikaalinen segregatio, työn ja perheen yhteensovittaminen sekä yhteiskuntasuhteet. Lisäksi merkin saaminen edellyttäisi työpaikan sitoutumista prosessityöskentelyyn ja henkilöstön osallistamiseen. Organisaation tulisi osoittaa taloudellisia ja aikaresursseja tasa-arvotyöhön, ei vain sukupuolijakoja tai lukuja niistä. Tasa-arvotyössä yhdeksi tavoitteeksi tulisi asettaa työntekijöiden tietoisuuden lisääminen sekä tasa-arvokysymyksiin liittyviin arvostusten ja normien muuttaminen. Keskiössä tulisi olla yhtäläisten kehitysmahdollisuuksien luominen miehille ja naisille.

Tasa-arvomerkin saavuttaminen näillä kriteerein kuulostaa varsin haasteelliselta mutta Amundsdotterin ja Gillbergin projektikokemusten mukaan tämä ei ole ollenkaan mahdotonta.

Kirja vakuuttaa lukijan siitä, että ruotsalaisessa yhteiskunnassa tasa-arvokysymykset ovat Suomea pidemmällä ja sukupuolten välinen tasa-arvo on otettu todelliseksi haasteeksi ruotsalaisessa työelämässä. Yhteiskuntasuhteiden merkitys näyttää työpaikoilla nousevan merkittäväksi kysymykseksi. Nähtäväksi jää, onko tämä yksi niistä monista teemoista, joissa Suomi seuraa perässä Ruotsin mallia joidenkin vuosien viiveellä. Näin näyttäisi olevan ainakin tasa-arvolain ja seksuaalisten vähemmistöjen oikeuksien kanssa.

Liisa Huhta & Minna Leinonen

Suomalaisen agraarihistorian suurponnistuksen toinen osa on yhtenäisempi kuin perinteisen maatalouden aikaa käsitellyt ensimmäinen osa, joka kuvasi kokonaista elämäntapaa eri arkihistoriallisine puolineen. Toinen osa kuvaa selkeästi elinkeinon syntyä kaupallistuvassa yhteiskunnassa ja samalla siihen oleellisesti kuuluvaa

ammattinharjoituksen ammatillisuudesta. Sellaisenaankin kuvaus on kunnioitettava synteesi ja tietomäärältään mykistävä. Keskeiset mittarit löytyvät myös tilastollitteesta.

Modernisoituvan maatalouden käsittelyssä pääpaino on ennen muuta karjatalouden merkityksen kasvussa, metsätalouden merkityksen analysoimisessa ja varsinaisen viljelyn sisäisessä rakennemuutoksessa. Koko modernisoitumisprosessin oleellisin selittäjä on ollut kaupallistuminen ja sen erilaiset vaikutukset. Aikaisemmin lähestulkoon omavaraisen maatilatalouden sopeutuminen alituisesti muuttuviin markkinoihin on ollut äärimmäisen kivuliasta, mutta talonpoika-maanviljelijän avuksi kiiruhti suhteellisen varhaisessa vaiheessa valtiolta. Ennen muuta vakavat kriisit ovat Suomessa pakottaneet valtion ottamaan maatalouden erityiseen suojelukseensa. Pahat kato- ja nälkävuodet 1860-luvulla olivat vasta harjoittelua. Ensimmäinen merkittävä kriisi, joka johti valtion aktivoiman tukipolitiikkaansa, oli ensimmäinen maailmansota ja opetuksineen. Karun Pohjolan maatalous ei kyennyt turvaamaan elintarvikehuoltoa ja kun sota ja Venäjän vallankumous katkaisivat viljahuollon muualta, oli edessä taas petun jauhannan ja nälkäkuolemien aika.

**TUKIAISELINKEINON SYNTY
TAPAHTUI KRIISIEN KAULTTA**
*Matti Peltonen (toim.): Suomen maatalouden historia II.
Kasvu ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle.
SKS, Helsinki 2004. 534 s.*

Suomen elintarvikeomavaraisuudesta huolehtimisesta muodostui itsenäisen Suomen maatalouspolitiikan johtolanka. Teppo Viholan artikkeli osoittaa havainnollisesti miten viljelyala laajeni merkittävästi 1920- ja 30-luvuilla, parempi lannoitus tuotti parempia satoja, tehostunut ruokinta ja karjan jalostus taas lisäsivät kotieläintuotannon tuottavuutta merkittävästi. Koulutus, valistus ja kontrolli lisääntyivät ja maatalouden työn tehostamiseen satsattiin laajalla rintamalla, vaikka esim. Maatalouden Työtehoseuran toiminta näyttää jääneen kirjoittajalle tuntemattomaksi. Uusia viljelmää perustettiin nimenomaan Itä- ja Pohjois-Suomeen, alueille, joissa pelkkä maatalous ei yksin elättänyt. Vihola osoittaa vakuuttavasti miten metsätaloudesta muodostuu koko maatilatalouden toinen kivijalka.

Ensimmäisen maailmansodan kriisin jälkeinen valtava mullistus torpparivapautuksineen ja koko maaseudun väestörakenteen muutoksineen oli ratkaisevaa koko suomalaisen yhteiskunnan ja ilmeisesti myös sen poliittisen järjestelmän kehitykselle. Torpparivapautus ja maanvuokraolojen vallankumous tuotti kuitenkin maahan pientalovaltaisen rakenteen, joka kaiken lisäksi oli melkoisen velkaantunut

kun lama 1920-30-lukujen vaihteessa iski. Heikki Rantatuvan perusteellinen artikkeli lamakauden merkityksestä maataloudessa osoittaa myös sen, miten haavoittuvassa tilassa nimenomaan Kaakkois-Suomen maatalous oli sen jälkeen kun Venäjän raja oli vuonna 1918 sulkeutunut. Rantatupa analysoi havainnollisesti

myös 2. maailmansodan aikaiset poikkeusolot ja osoittaa kouriin tuntuvalla tavalla kuinka sota-ajan säännöstelyjärjestelmä tuotti lopullisesti sen maatalouden tukipolitiittisen rakenteen, jonka MTK ja Maalaisliitto-Keskustapuolue sodan jälkeen sementoivat pysyväksi osaksi suomalaista korporatiivista järjestelmää.

Suomen maatalouden historian I. osa oli pahasti unohtanut sukupuolen. Toisessa osassa puutetta on korjattu. Ann-Catrin Östmanin erinomainen artikkeli kartoittaa maatilataloudessa tapahtuneet työnjaon muutokset. Karjatalouden merkityksen voimakas lisääntyminen muutti maatalouden sukupuolittunutta työnjakoa ja samalla teki sen entistä merkittävämmäksi tekijäksi – karjan hoito oli edelleen ensi sijassa naisten vastuulla, mutta nyt sen merkitys koko talouden kannalta muuttui keskeiseksi. Myös koneellistuminen sekä muokkasi työnjakoa että osin sementoi perinteisiä miesten ja naisten välisiä jakoja. Herrojen Peltonen, Vihola ja Rantatupa artikkeleissa ei sitten olekaan katsottu aiheelliseksi enää puuttua sukupuolen merkitykseen – sukupuoli näyttää olevan taloushistorioitsijoille vain naisille kuuluva ominaisuus. Moitetta lievennettäkään sikäli että herrojen

artikkeleiden tarkastelutasot ovat yleensä ottaen yksittäistä tilaa ja siellä tapahtuvaa uurastusta yleisemmissä ja usein kvantifioitavissa olevissa sfääreissä, jotka helposti näyttävät sukupuolineutraaleina. Kiitettävämmin kaikki kirjoittajat ovat huolehtineet maan eri osien erilaisten kehityskulkujen tasapuolisesti kuvauksesta.

Kun Suomen maatalouden historian ensimmäistä osaa tuli kehuttua kulttuuriteoksi, on kak-

kososaa luonnehdittava verrattoman tärkeäksi yhteenvedoksi tähänastisesta taloushistoriallisesta tutkimuksesta. Teos on koko yhteiskuntahistorian kannalta oleellinen, ja erityistä mielenkiintoa herättää nimenomaan se, miten vahvasti 1900-luvun lopun maatalouden rakenteellisten ongelmien ehdot juontuvat jo ajalta ennen 2. maailmansotaa. Näyttää siltä, että suomalainen maatalouspolitiikka jalostui kriisien myrskyssä sellai-

seksi, ettei normaali taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys sitä enää kestänyt. Erään teollisuuden historian tutkijan letkautusta lainatakseni: Suomen maataloudesta saa kannattavan vain siirtämällä sen 200 kilometriä etelään. Suomen maatalouden historian 2. osa kertoo sen, kuinka ylipäänsä oli mahdollista perustaa ja laajentaa maataloutta alueella, jolla sen elin-ehdot olivat äärimmäiset niukat.

Panu Pulma

JÄSENET, TILAAJAT JA KIRJOITTAJAT PÄÄTTÄVÄT TYÖELÄMÄNTUTKIMUSYHDISTYS RY:N JA TYÖELÄMÄN TUTKIMUS – LEHDEN TULEVAISUUDESTA

Tätä lehteä julkaisee Työelämän tutkimusyhdistys ry. Yhdistyksen säännöissä kuvataan yhdistyksen toiminnan tarkoitusta ja toiminnan luonnetta seuraavasti: "tarkoituksena on kehittää työelämän tutkijoiden ja työelämän ammattilaisten osaamista ja käytännön työtä, tehdä tunnetuksi työelämän tutkimusta ja kehittämistä ja siten nostaa niiden arvostusta, kohentaa tutkimuksen ja kehittämisen tasoa edistämällä kriittistä tieteellistä keskustelua ja lisäksi parantaa tutkimuksen tulosten käyttökelpoisuutta sekä levittää hyviä työelämäkäytäntöjä". Toimintamuotoja ovat kokoukset ja esitelmätilaisuudet sekä julkaisu- ja tiedotustoiminta.

Työelämän tutkimusyhdistys on aikaisemman Työpoliittisen yhdistys ry:n työn jatkaja. Pari vuotta sitten tämän yhdistyksen hallituksessa toimineet tutkijat toiminnan uusille urille ja muuttava yhdistyksen nimeä ja sääntöjä. Tarkoituksena oli koota yhteen työelämän tutkijoiden hajanaista ja monitieteistä kenttää, lisätä työelämän tutkijoiden keskinäistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä sekä parantaa tutkimuksen näkyvyyttä. Nämä tavoitteet näkyvät edellä lainaamassani otteessa yhdistyksen säännöistä.

Yhdistyksen toiminnan profiilin nostamiseksi yhdistys ryhtyi

julkaisemaan normaalia referee-käytäntöä noudattavaa tieteellistä aikakauslehteä "Työelämän tutkimus". Työpoliittinen yhdistys oli aikaisemmin julkaissut saman nimistä lehdyyttä, mutta ei ollut koskaan rohennut ryhtyä julkaisemaan tieteellistä aikakauslehteä. Samalla Työelämän tutkimusyhdistys ry. alkoi järjestää aikaisempia useammin erilaisia yleisötilaisuuksia työelämän tutkimuksen ajankohtaisista aiheista.

Vuonna 2003 oli kaksi teemapäivää. Ensimmäisen teemapäivän aiheena oli "Yhteistoimintalaki 25 vuotta" ja toisen "Luottamus ja sosiaaliset verkostot työelämässä". Osa näiden tilaisuuksien alustuksista on julkaistu Työelämän tutkimuslehden aikaisemmissa numeroissa. Myös vuonna 2004 järjestettiin kaksi teemapäivää. "Työaikojen kirjo – kenen ehdoilla" seminaarissa esiteltiin tuoreiden Suomessa tehtyjen työaikatutkimusten tuloksia. Toisen tilaisuuden otsikko oli "Riittääkö työvoima vai häviävätkö työpaiikat" ja seminaarissa käsiteltiin suomalaisten työmarkkinoiden menneisyyttä ja tulevaisuutta. Myös näiden tilaisuuksien satoa on jatkossa luettavissa tämän lehden sivuilta. Kaikki nämä tilaisuudet ovat olleet yleisömenestyksiä ja niihin on osallistunut yhdistyksen jäsenten lisäksi myös muita työelämän ilmiöistä kiinnostuneita

ihmisiä esim. ammattijärjestöistä, yliopistoista ja tutkimuslaitoksista.

Yhdistyksen järjestämät tilaisuudet työelämän eri teemoista ovat osoittaneet, että tällaiselle toiminnalle on tarvetta. Yhdistys tulee jatkossakin järjestämään tällaisia tilaisuuksia. Myös Työelämän tutkimus-lehden julkaisutoiminta on alkuvaikeuksien jälkeen vakiintumassa. Artikkelitarjontaa on riittävästi muttei liikaa. Lehden toimitus- ja julkaisukäytännöt ovat kiteytymässä. Lehdellä ei ole muuta toimituspoliittista linjaa kuin artikkelien hyvä tieteellinen taso ja työelämän monitieteisen tutkimuskentän ja uusien tulosten esittely sekä vireä keskustelu työelämän tutkimuksen ja kehityksen/kehittämisen kysymyksistä.

Yhdistyksen ja lehden tulevaisuus riippuvat yhdistyksen jäsenten, lehden kirjoittajien ja tilaajien aktiivisuudesta. Parina viime vuonna yhdistys ja Työelämän tutkimuslehti ovat kehittyneet myönteisesti, mutta sen tulevaisuus ei ole mitenkään itsestään selvä. Yhdistys tarvitsee uusia jäseniä, ideoita ja lehti kirjoittajia, tilaajia ja käsikirjoitusten arvioijia. Lehden toimituskunta ja yhdistyksen hallitus¹ uskovat kuitenkin vakaasti, että yhdistyksen toiminnalle ja lehden julkaisemiselle on olemassa sosiaalinen tilaus.

Työelämän tutkimusyhdistys ry on omaehtoisen vaikuttamisen

¹Vuoden 2004 hallitus: Jukka Niemelä (pj.), Tuomo Alasoini, Anna-Maija Lehto, Kari Teräs, Anneli Pulkkinen, Heikki Räisänen, Riitta Viitala, Riikka Kivimäki, Annikki Järvinen, Jouko Nätti, Pekka Huuhtanen. Varajäsenet: Nappu Rouhiainen, Hanna Sutela, Elli Heikkilä, Juha Antila, Tapio Bergholm, Kyllikki Valkealahu, Antti Saloniemi, Bjarne Andersson, Pertti Jokivuori, Pertti Linkola